

Morgan

BAS STEMAN

MORGAN

Het waargebeurde verhaal
over een soldaat en zijn grote liefde

Nieuw Amsterdam

Eerste druk 2018
Tiende druk 2023

© Bas Steman 2018
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Nico Richter
Foto omslag © beeldbankwo2.nl – NIOD
Foto auteur © Pascale Drent
NUR 301
ISBN 978 90 468 3089 5
www.nieuwamsterdam.nl
www.bassteman.nl

Though lovers be lost love shall not

Dylan Thomas

Glenys (†), Siân and all others...

Proloog

Boven is alles anders. Eerst kom je los van de grond, ga je op in de hemel en beweeg je in alle windrichtingen. Dan zuigt de zwaartekracht je naar de aarde. Een eiland dat razend op je afkomt. De hoogtemeter telt tientallen meters per seconde af. Ondanks de bril branden tranen in je ogen, je maag blaast zich op. Adrenaline stuwt je een orgastische tunnel van snelheid en vrijheid in.

Ik dacht: dit wil ik ook.

Stippen dwaalden in een onmetelijk firmament. Later bleken ze kleurige schermen waaraan collega's bungelden die kreten slaakten van opwinding. Op een paar meter van de grond trok Anne haar benen op, de matras bolde als een enorme vleugel. Ze landde. Joelend omhelsde ze haar tandemmaster. Drukte haar mond tegen zijn wang. Ook de anderen keerden gillend terug op aarde. De instructeurs koppelden hun borstbanden los, lieten de buitenzinnigen uit de harnessen stappen en *field-pakten* de chutes. Vervuld van hun heldhaftigheid passeerden ze me op hun weg naar de hangar.

‘De volgende groep kan zich klaarmaken!’ riep een van de jumpmasters. Zijn gezicht bruin als van een zeezeiler, zijn blonde haren droog als touw.

‘Jij, jij en jij, en die twee daar,’ wees hij, ‘overalls aantrekken en instructies volgen.’

‘Yes!’ hoorde ik naast me. Ginnegappende collega's gingen

me voor de hangar in, een hal met de gezelligheid van een gymzaal: stellingen vol kleding langs de wand, smoezelige matjes op de grond waarop parachutes als rugzakken gereedlagen. Ik rechte mijn rug, volgde. Het ging gebeuren. Over een paar minuten zou ik de lucht in gaan. Een tandemsprong was het einde, zeiden ze. De kijkcijfers van de televisieprogramma's waren de recente maanden zo sterk gestegen dat de hoofdredactie had besloten ons op een vrije val te trakteren.

Anne zat rechts van me op een bankje, ze had haar overall uitgetrokken, deed een elastiekje om het haar en lachte met de anderen. In flarden ving ik op dat ze zich als een vogel voelde, iets over gewichtloosheid en nooit meer iets anders willen. Boven onze hoofden ronkte een Cessna die hoogte won.

Ik schopte mijn gympen uit, nam een passende jumpsuit uit het rek en zocht een plaatsje op een bankje tussen de achtergelaten kleding van collega's die op dat moment een paar kilometer boven de grond samengeperst in een vliegtuig zaten.

'Opschieten, jongens!' riep de instructeur. 'Over een minuut of dertig moeten jullie de lucht in.'

Gelukkig was goed te zien dat ook de gezichten van mijn collega's verstrakten. Ze lachten hun zenuwen weg. De domme grappen over je chute die niet openging, probeerde ik te negeren. Een parachutesprong was statistisch minder risicovol dan een afdaling op twee smalle fietsbandjes. Ik zuchtte. Op het moment dat ik mijn been in de opgestroopte broekspijpen stak, die afrolde en me verder in het pak wurmde, voelde ik een duizeling. Het licht werd vuil, alsof het ieder moment kon gaan sneeuwen. Duizenden witgrauwe stippen, transparante vlekken, draaiden voor mijn ogen, vloeiden samen tot één groot wit vlak. Een klem op mijn luchtpijp. Een klomp ijs achter mijn borstkas. Mijn T-shirt plakte aan mijn rug. Godsamme, wat was dit? Moest ik overgeven? Verder kwam ik niet. Ik zwabberde. Mijn handen grepen het bankje achter me. Ik zat.

Ik zag mijn collega's krom als bananen op het tapijt liggen, met holle ruggen en de onderbenen en schouders tegelijkertijd van de vloer. De instructeur wees naar mij, ik zag hoe hij zijn wijsvinger krulde en zijn lippen bewoog. Binnen een seconde kwam er een mist opzetten die me afsneed van mijn omgeving en alle geluiden dempte. Vanaf dat moment had ik het gevoel dat ik helemaal alleen was. Alleen. Omringd door een dreunende stilte. Ik hoorde niets, behalve die dwingende galm in mijn hoofd: 'Doe het niet!'

Vanaf hier dacht ik niet meer en cirkelde er een vaag bewustzijn van de wereld om me heen. Ik verborg mijn gezicht. Vanaf grote hoogte zag ik mezelf liggen: een stip in een groene zee. Boven me spande zich een vlekkeloze hemel. Langzaam her vond ik mijn adem, en keerde de wereld weer binnen de scherpte.

'Kom je nog?' De jumpinstructeur tikte me op mijn schouder. Mijn mond was zuur, ik slikte en ging rechtop zitten. 'Nou?' vroeg hij dwingender.

Voorzichtig schudde ik mijn hoofd en ik mompelde nog net verstaanbaar dat ik dood zou gaan. Aan zijn verbijsterde blik zag ik dat hij me had verstaan.

'Er gebeurt nooit iets.' Hij kwam voor me staan, klemde zijn armen onder mijn oksels en trok me op. 'Kom.'

Vertraagd drong tot me door dat de blikken van mijn collega's op mij waren gericht. Mijn hoofd suisde. Was mijn bloeddruk te laag? Een schreeuw wierp een enorm gewicht van mijn borst. 'Nee!'

Een lach golfde door de hangar.

'Onze fietser durft niet,' smaalde iemand.

'Dit is toch gaaf, man. Kom op! Wanneer maak je dit nu mee?'

Ik schudde mijn hoofd en voelde me te duizelig om op te staan. De gedachte om te willen vliegen als een vogel, om als een komeet door het luchtruim te schieten of me als een men-

selijke baksteen omlaag te laten vallen, was onbereikbaar voor me geworden. De angst regeerde.

‘Dan niet,’ klonk het.

Elkaar op de schouders slaand dromden ze samen bij de uitgang, grijnzend, de mannen en vrouwen met hun tandemmasters. Vlak bij de deur draaide de instructeur zich om. ‘We zijn over een half uurtje terug, misschien gaat het straks wel.’

Buiten steeg een enorm gejoel op: vreugdekreten van zojuist gelande collega's, onthaald door de jongens die nu de hoogte zouden verkiezen.

De hangar was verlaten. Stil zat ik op het bankje en staarde minutenlang voor me uit. Verdoofd, uitgewrongen, alsof ik een berg op had gefietst. Een lichaam in waakstand. Hopelijk was mijn weigering de rest ontgaan. Met trillende vingers trok ik de rits van mijn jumpsuit naar beneden. Voordat ik de overall aan het haakje hing, gleeed mijn hand langzaam over de gladde vezels. Onbewust nam ik afscheid, liet ik los, of juist niet. Ik zocht een aanknopingspunt en wilde helemaal niet denken aan waar de angst vandaan kwam.

‘Gaat het?’

Een silhouet in iriserend licht sprak me aan. Anne. Oogcontact, een bliksem die insloeg in mijn lichaam en door mijn voeten een weg zocht. Heel even had ze me aangeraakt, strekende vingertoppen over mijn rug.

Ik stotterde iets als: ‘Gaat wel.’

De beving in mijn stem kon haar niet ontgaan.

‘Je lijkt wel een spook, je zweet helemaal,’ zei ze. ‘Moet ik iemand halen?’

‘Alsjeblieft zeg, nee. Het gaat alweer beter.’

Ik kneep mijn ogen dicht en schudde mijn hoofd om mijn gedachten weer in het gareel te krijgen. Anne bleef nog even bij me, met een afwezige blik, ze was er gewoon, totdat na een paar

minuten mijn ademhaling rustiger werd en de kleur terugkeerde op mijn wangen.

‘Het is goed,’ zei ik. ‘Dank je.’

Ze stond op en liep langzaam bij me vandaan. Misschien verwachtte ze dat ik nog iets zou zeggen. Geleidelijk werd ze een schim in het binnenvallende licht. Eerst vervaagden haar contouren, binnen een paar stappen loste ze op in de dag.

Beschaamd, blikken ontwijkend, zocht ik een plek op het gras. Mijn gedachten suisden. Starend naar de hemel gleed ik van de aarde.

Het vertrek

Een jas aan, een sjaal om, een paar stappen, een deur achter je horen sluiten: zo eenvoudig kon het zijn. Hoezeer ik er ook naar uitkeek om te vertrekken, ik zag er tegenop om in beweging te komen, een kant op te gaan, een onbekende weg te kiezen, te zien wat me toekomt, wat me verwacht.

‘Dit moet je echt alleen doen.’ Anne was een van achteren aangelicht silhouet in de deuropening, blies een kus door de lucht en wachtte tot ik de motor had gestart. Door haar openwaaiende kamerjas leek het even of ze vleugels had. Ze zei iets, de woorden verwaaiden maar ik verstond wat ze vaker had gezegd: dat ik al zo ver was gekomen, zo dicht was genaderd en vooral, dat ik het laatste deel alleen moest volbrengen. Iedere ziel haar eigen reis.

Als ik maar op tijd ben. Ik stak mijn hand op, wuifde naar Anne, trok op en reed door de nacht naar de haven van Calais. Vermoedelijk is ze na mijn vertrek teruggegaan naar boven, was het bed nog warm en sliep ze zo weer. Of ze was gaan lezen in het boek dat ik naast het bed had zien liggen, luisterde muziek, dommelde beneden op de bank. Altijd wanneer zij zich aan de slaap overgaf, veranderde ze van een vrouw in een meisje met opgetrokken benen en onmetelijke gedachten. Niemand slaapt zo klein als zij. Met haar is het begonnen.

Anne

Sigarettenrook klom in de lampen boven de bar. Het licht streek langs gezichten waarin ik m'n collega's herkende. Sommigen waren al behoorlijk aangeschoten, zochten naar evenwicht, vaste grond; anderen graaiden net iets te gretig in een bakje borrelnootjes, schaterden of hingen al minutenlang aan de toog met een vinger in de hoogte om hun bestelling door te geven. Achter hen dansten lichamen, vertekend, onderbelicht als in een grofkorrelige film.

Met vier glazen bier in zijn handen vocht Thom zich een weg tussen de dansende lijven door. Zijn gezicht kleurde onder de lampen. Hij was mijn introducé. Omdat het een gala was, ging hij gekleed in de tuxedo, zijn *battlesuit*. Wie hem kende, wist wat het betekende: hoe formeler de kleding, des te losbandiger het bal.

'Zo,' zei hij toen hij naast me in de skai bank zakte, 'waar is nou die nieuwe collega van je?'

Sinds hij de blondine op straat had zien lopen, was ze hoofdonderwerp van iedere gedachte.

'Niet gezien,' antwoordde ik en ik nam een slok en keek naar de kameleontische schimmen op de dansvloer. De hoofdredacteur had het septemberfeest geopend en een verhaal afgestoken over het nieuwe televisieseizoen, hoe onderscheidend ons programma was, dat we de meest vernieuwende journalistiek sinds tijden brachten, dat iedere avond een miljoen kijkers ons wist te vinden en dat daarop gedronken moest worden. Het zal. Nieuwstelevisie maken was inmiddels een trucje, een beproefd

recept: een stevige opening, puntige, soms tendentieuze voice-over, een paar quotes, afgeblust met een dozijn krachtige shots met een muzikje eronder; en dat in drie, vier minuten. De journalistiek was zeker interessant, maar in creatieve zin onbevredigend. Mijn ambitie had zich van nieuws verlegd naar het schrijven van boeken en het filmen van langere, verdiepende verhalen, zorgvuldig gecomponeerde reportages en documentaires.

‘Die blijft ook lekker, hè,’ zei Thom, met zijn hoofd naar een van de presentatrices wijzend.

‘Zeker.’

‘Daar!’ klonk het naast me. Ik herkende zijn toeschietreflex. Hij veerde op, trok zijn jasje recht en stapte het duister in. Een omroepfeestje beschouwde hij als een avondje Europacup: er moest gescoord worden. Hij dook op bij de bar, waar hij zijn hengstenoffensief inzette op de ‘nieuwe’. Met de lichtheid van net iets te veel bier liep ik de zaal uit, richting de blauwe anti-junklampen bij de wc’s. Voor de dames wachtte een rij, bij de heren dampte de pislucht. De spiegel toonde een vermoeid gezicht, niet het ponem waarmee je een vrouw versierde. Ik waste mijn handen, friste me op en begaf me weer in het gedruis.

Die dagen voelde mijn lichaam zwaar, alsof ik een onzichtbare baal zand schouderde. Ik frummelde het bovenste knoopje van mijn hemd open, griste een bel wijn van een dienblad en zocht een plaatsje op de bank, op veilige afstand van de gekte.

Thom had al zijn aandacht nodig voor zijn missie. Af en toe dook zijn pretbek ergens op of schaterde zijn lach boven de mix van het doffe geroezemoes en de muziek uit. Ik zag hoe mijn doorgeleerde vriend om de hals van de blondine hing, en vijf minuten later midden op de dansvloer met haar stond te twisten. Alsof hij voelde dat ik naar hem keek, draaide hij zijn bezwete gezicht in mijn richting en stak beide armen omhoog.

Wenkte me. Ik hief demonstratief mijn glas en bleef zitten. Op dat moment voelde ik een hand op mijn schouder. Mijn ogen zwenkten naar rechts, naar een vrouw met uitwaaierende haren die blauw kleurden onder de lampen. Anne.

‘Wat zit jij hier alleen op de wereld?’

‘Beetje te kijken,’ zei ik.

‘Het was prachtig, die klokkenmaker in dat atelier onder het Rijksmuseum die...’ begon ze, doelend op mijn recent uitgezonden documentaire. Mijn spieren verslaptten en ik voelde hoe ik wegzakte in het skai. Mijn wenkbrauwen kropen omhoog. De luide muziek belette haar de zin af te maken. Ik loerde naar de dansvloer, waar Thom zich met een dikke sigaar tussen zijn tanden en zijn hand op de heup van de begeerde blondine maar weer eens richting bar bewoog.

‘De man met zijn zilvergrijze kuif en dat wegtrekkende oog. Hoe die daar zat, tussen de prachtige antieke klokken, al die uurwerken die daar al eeuwen tikken. Wat een werk om al die muziekmechaniekjes te restaureren en zuiver te krijgen, prachtig. Ontroerend ook,’ vervolgde Anne.

Ik boog me naar haar toe. ‘Dat de klokkenmaker zelf uit de tijd valt, maakt hem mooi en tragisch.’

‘Wat vonden ze hier? Te poëtisch, zeker?’

Dat ging wel vaker zo. Zolang ik me kon herinneren, werd ik altijd wel ergens niet begrepen. Op de kleuterschool waren mijn tekeningen te bloederig, later verwarde men mijn nieuwsgierigheid met recalcitrantie en tegenwoordig, als ik mijn verhalen een diepere boodschap wil meegeven, ben ik niet hard genoeg voor de droge journalistiek. Ik ben dat maar als een compliment gaan beschouwen.

Ze stelde voor om ergens anders te gaan zitten, waar het stiller was. Haar ogen dwaalden naar de smalle corridor waar tussen twee metalen bloembakken met grote planten een vale leren bank stond. ‘Daar?’

Van het dienblad dat voor ons op het tafeltje stond, greep ik een tweede glas wijn. ‘Rood?’

Ze knikte en zei: ‘Dat gedicht, van die herfstdag waarop we allemaal blanco bladeren worden, van wie is dat?’

Ik twijfelde over mijn antwoord. Bewust had ik nergens vermeld dat het gedicht waarmee de uitzending was begonnen, uit eigen koker kwam. Ik zou er alleen maar last mee krijgen: *documentairemaker predikt eigen poëzie op tv*. Gelukkig had niemand ernaar gevraagd. De eindredacteur was er weer eens in geslaagd een lekker motiverend berichtje te sturen: ‘Achteraf niets voor ons.’

‘De dichter zit voor je,’ zei ik, wachtend op de verbazing die in haar ogen op zou lichten, en ik voegde er direct aan toe dat ik al jaren geen gedichten meer schreef.

‘Jammer,’ mompelde ze. Anne zweeg een tijdje, nipte van de wijn, trok met haar mond en keek me grijnzend aan alsof ze me na lang zoeken gevonden had. Zachte opaalkleurige irissen, diepzwarte pupillen, haar mond bewoog. ‘Maar nu begrijp ik wel beter wie je bent, wie er schuilgaat achter die snelle stuiterbal.’

Er verschoof iets in me, sprong opzij, vluchtte, het voelde of het licht van haar ogen zich van binnen over heel mijn lichaam verspreidde en me liet gloeien.

Wat moest ik daarop zeggen? Ik zette het glas aan mijn lippen, zoog lucht in mijn wangen, liet de wijn walsen alsof ik er verstand van had en probeerde haar niet aan te kijken. Op een vreemde manier gaf ze me een gevoel van vertrouwen.

Ze nam een slok en haar mond ontspande zich. ‘Weet je, je bent lastig te peilen. Het ene moment braak je platte humor uit, en tien tellen later bespreek je bij een beker automatensoep of we wel of niet vrij zijn om te denken wat we denken.’

‘Zal ik je iets bekennen? Als ik zo zit te kijken, naar die uitzinnigheid daar, dan ontroert het me gewoon. Iedereen die daar danst, is bezig te sterven. 24/7.’

‘Gezellige gozer, jij,’ zei Anne. Ze dronk en luisterde.

‘Uitzoomen,’ vervolgde ik. ‘Hoe verder je er vandaan staat, hoe ridiculer deze aardse exercitie wordt. Daar op de dansvloer is het feest, een lustige bende van vreugde en hormonen. Daar ga je in op. Wij kijken met een geringe afstand van nog geen tien meter, en zien al de tragiek van het feest en de dansers. Ik althans. Het gaat nergens over. Stel je voor: we zoomen nog verder uit. Je hangt als een vogel boven Amsterdam, de context verandert, dit feest valt ten prooi aan de chaos van de stad. Iedereen beweegt en zoekt z’n eigen feest. Vanaf de maan of vanuit een ander sterrenstelsel bezien, zijn we zielig. Wat is dan de reden om je uit te sloven? Alle uren voor de spiegel om met je kop op de buis te komen, om harder te willen gaan, om elkaar te bevechten, om oorlogen te voeren? Er blijft geen spaander heel. Tenminste... als er niet iets groters is, geen plan dat ons ontgaat, zijn we kosmisch gezien totaal onzinnig. Alsof we er niet toe doen. Ik denk soms dat het zo moet zijn: onzinnig. Dat dat ons doel is.’

In de gesmoorde klank van mijn stem lag de schaamte die ik voelde voor mijn aanstellerige gewauwel.

‘Zo, zo, somberman, deze metafysica schud jij zomaar uit je mouw?’ zei ze.

‘Net zo makkelijk.’

‘En daarom zit je hier op dit bankje?’

Ik haalde mijn schouders op, trok een verontschuldigd gezicht. ‘Laat maar. Op een of andere manier ben ik in deze tijd van het jaar altijd te somber voor dansfeestjes.’

‘*Autumn blues?*’

‘Zoiets, altijd somber in september.’

‘Nou, piekermans, zoom dan in! Als het toch allemaal onzinnig is, te groots en ondoorgrondelijk, kun je juist beter dansen, kun je het net zo goed vieren.’

Het diffuse licht legde een zachte glans over haar ogen. Ze

nijpe sierlijk traag van de wijn en sloeg haar benen over elkaar.

De bigband pauzeerde, een dj had jaren-tachtigmuziek uit zijn koffertje gehaald. Binnen een minuut had een collega in panterverl alle erotiek van zich af geworpen. Opgenomen in een kringetje vrouwen dat dezelfde discopasjes deed, blèrde ze luidkeels mee met 'Girls just Wanna Have Fun'.

Anne kneep zachtjes in mijn dijbeen. Ik sloeg de wijn achterover, nam haar hand en zei: 'Kom.'

De avond vulde zich met een min of meer geslaagde poging tot stijldansen, aftastende gesprekken over welke televisieprogramma's we het liefst zouden maken, een volgend boek waaraan ik werkte, landen waar we beiden waren geweest of die nog op het lijstje stonden.

Vanachter de deur van het herentoilet verscheen Thom als een schaduw die zijn handen aan zijn broek afveegde. Misschien vroeg hij zich af waar ik was, maar voordat ik hem kon roepen was hij weer verdwenen.

Na sluitingstijd wandelden Anne en ik langs het water. We gingen op een muurtje zitten. Haar blik trok naar de dromerige weerspiegeling van verlichte huizen in de gracht. Ze koos rustig haar woorden, formuleerde haar zinnen zorgvuldig, sprak bewonderend over mensen die haar inspireerden en over films die ik volgens haar absoluut nog moest zien. Op mijn beurt vertelde ik over boeken die me ontroerden, over de vrijheid die de racefiets me verschaftte en over de jarenlange vriendschap met Thom, die arts geworden was. 'Ik draag nooit een horloge,' zei ik, en ik strekte mijn armen. 'Tijd laat zich niet vatten.'

Ten slotte, nadat we allebei een tijdje niets gezegd hadden, bekende ik dat ik aanvankelijk geen zin had gehad in het feest maar dat het dankzij haar een fijne avond was geworden. Ze glimlachte en streekte mijn wang met de rug van haar hand. Mijn telefoon lichtte op.